

מסורת הש"ס

א) [פי' מוס' ע"ז לר' ד"ה] מתענין ומוס' מנחות כ: ד"ה נפקלן, ט) לקמן טו:, א) עירובין מהל' ד) [נ"ל כרכין], ט) [נ"ל טהרה ע"י מוס' עירובין מהל' ד"ה מנבן], ו) [מכות כד:], ו) [מוס' פ"א] פסחים ב: ע"ש [ע"י מוס' שבת קויל' ד"ה לפי שאין], ח) [ג"י ראש ר' אלנור אומר], ט) ס"י ירדנא הוא בראש, י) ס"י אבי, יא) [פסחים קב: מגילה יז: יבמות דל' דההה], יב) [דף טו:], יג) [נ"ל טהרה].

הנהגות הב"ח

א) גמ' וחד אמר יאסר בשלמא מ"ד יסר כדמתיין אלא למאן דלמר יאסר מ"ד אלא כדמתי' במגילת תענית: ב) שם א"ימיה אפי' אכל ובעד הכי וז' אובל: ג) רש"י ד"ה בתפלה התנהה בנסיה אומר מוספת לוי: ד) ד"ה וחד אמר כדל' ולא פני בזמן שש' שום א"ן שם צום האי תנא סכר: ה) ד"ה יאסר ט' וירדה מוסר: ו) ד"ה ואם ט' זבל שלים אומי ליום אחד וכן יש ליהאר:

לענין רש"י

שומרייל"י. לנכנס.

מוסף רש"י

אנשי משמר. של אותה שנה, מותענין ולא משלימין. טעמין אינן תמורין כל כך, ובגמרא (ו), מפרש שמה מצד העבודה על אשף צית אה עשוי ענדין אומי היום וזכאן הם לטיעט, ואם היו מתענים ומשלימין לא היה להם כח לעמוד בעבודה (לקמן טו:). מבני בניו של סנאב בן בנימין. משפט ל"ה מן משטב בנימין שפנל ל"ה גורל לקרנן עש"ס י"י זבל בנימ עולא, וי"ט היה להם לעולם כמתנן שפנל תרמל דתענית (שורובין מ"א). ודחינהו לאחר השבת. שהוא עשרה זבל א"י וי"ט שלטו (ט"ס).

רבינו גרשום

דקא מיומלך מימלוכי. שקיבל עליו תענית בשחרית עד ההערס, ובצהריים קבל עליו להתענות עד לאורחא. שלא שקעה עליו חמה. כלומר, שלא התענה כל היום עד לאורחא. לצעורי נפשיהו מיכוונו. אבל תענית לא מקורא אלא אי"כ משלים כל היום. מפני שיר"ט (שלח) [שלטן] היה. שבהאיין בו עשים למערכה. התם לצעורי נפשיהו בעלמא מיכוונו.

מאימתי פרק ראשון תענית

הא דאמרה מתענין לשעות והוא שלא טעם כלום כל אותו היום. כלומר לא אמרו במתענה שאלכ צו ציום כגון שהתחיל להתענות עד חצי היום ואח"כ אכל דאין זה עינוי ואם אכל קודם חלות אין צרך כלום דאין תענית של כלום אלא כשהשלים כל היום אע"פ שלא קיבלו עליו מאתמול. ופרין אי דקבל עליו להתענות עד חצי יום והדר מתענה כל היום האי תעניתא מעליא הוא ופשיטא דתענית גמור הוא ואפילו תפלת תענית נמי מתפלל עליו ולא אינטריך לזוקמיה הלכה בזכי דזהו תענית גמור והאי מקשה סבר דהאי הלכה מתענין לשעות כמשמעו דיכול להתענות עד חצי היום מתענה קרינא ציה: לא לריכנא דממליך אימלוכי. כלומר לא היה ערדמו וכל להתענות אלא אחא ליה טרדא ולא אכל עד חצי היום וכי מטא חצי יום ממליך אמר הואיל והתענית עד חצי היום אחתה כל היום: **שלא שקעה עליו חמה.** שלא

היה ערדמו וכל להתענות אלא אחא ליה טרדא ולא אכל עד חצי היום וכי מטא חצי יום ממליך אמר הואיל והתענית עד חצי היום אחתה כל היום: **שלא שקעה עליו חמה.** שלא משמר. כהניס ולויס העובדין מתענין כדלקמן בפרק סדר תעניות: ו) ולא משלימין. לפי שהן עסוקין בעבודה ואין יכולים להשלים. אלמא אע"ג דאין משלים מתענה קרי ליה: **לצעורי נפשייהו.** עם הזכור אצל אינו תענית לא להתפלל תפלת ענני ולא לקובעו עליו מזהה כלל וכל שעה שהוא רוצה לאכול אוכל: **מניי סנאב בן בנימין.** משצט בנימין: **שיר"ט שלנו היה.** כדלקמן בשלטה פריקס (דף טו). זמן על' כהניס והעם כו' עד צתמשה זבל צני פרעוש בן יהודה צעשרה צו בני סנאב בן בנימין שעל ידי מעשה קצבו להן חכמים להתנדב ענים ולהציל למערכה וכשמגיע זמנו מציאין אותן ומדליקין אותן על גבי המזבח אע"פ שהיו עם שאר ענים הרבה. משא"כ צשאר מתנדבי ענים דאין מצעדין אותן בזמן שיש ענים אחרים. במסכת מנחות (דף קו:)

משני גזירין וענים טעונין קמיה טעונים הגשה כו': דאמר רבי יוחנן. פעמים שהיה אומר ראהא בתענית עד שאזכר לציתי ואי מטי לציתיה צשתי או צג' שעות ציום הוה אכיל וקרי ליה מתענה: **לשמוטיס נפשיה מצי נשיאה.** דלא ליטרחרוה למיכל כדצייחו שהיה מנפש הימנו שיאכל עמו היה אומר כן שלא יטריחנו לאכול עמו ומייהו לא הוי תענית שאם היה רוצה היה אוכל מיד ואין צנדרו כלום: **ואי יסיב מצי.** מי סליק לתענית אי לא: **למפוחא.** הוא המפוח שנפוחין צו הנפחין את האור המתמלא צרוח אף זה נתמלא רוח שלא אכל צחנס: **צתמה.** צזמן ההנחה ואפילו צשוק אומר הרניי מחר צתענית: **צתפלה המנחה.** צתופס ר"י ותמונני עלג. צשומר הרניי מחר צתענית. ודוקא נקט מנחה משום דקמוין לתחלת יום תעניהו לאפוקי תפלת יוצר ודוקא נמי מדפסיק ומשאל פליגי צשור דלמר צזמן המנחה שיעורא יתירא: **כדפסיב במגילת הענית.** לסוף ימים טובים הכתוצים במגילת תענית כתבי צה מקדמת דנא ייסר לעיל מינה תני אילין יומיא די לא להתענאה צהון להן כל אינשי דייתי עלויה תענית מן קדמת דנא לפני אלו ימים טובים כגון שקיבל עליו עשרה תעניות או עשרים ונכנסו אלו הימים צהס: **ייסר צללו.** בתפלה ואי לא קצליה עליה בתפלת ההנחה לא דחי להנן ימים טובים. אלמא דיעקר תענית צעי לקצולי בתפלת ההנחה עליויה ואי לא קצליה עליויה בתפלת ההנחה לא עשה כלום: **ייסר.** לשון ואסרה אסר (בבבבב ג):

צללו צלותא. איכא דלמרי לשון נדר שקבל עליו להתענות כמו הרימותי ידי אל ה' (בראשית יד) דמתרגמינן ארימית ידי צללו ואין רבי מודה. האי דקתני דתיבי משום דמגילת תענית היתה נכתבת לצד לזכרון נסים: **וחד אמר יאסר.** דלא הוה תני ייסר (ו) צללו דמשמע דוקא כדלמרינן אי מקבל בתפלת המנחה אין ואי לא לא אלא יאסר דמשמע יהא אסור לאכול אי אחי עליה תענית מן קדמת דנא צין בתפלה צין שלא בתפלה: **מאי היא.** מאי קסבר. ומשני כדתינא יחיד שקבל עליו תענית שני וחמישי של כל השנה כולה כלומר כדמפרש צשדיא אס נדרו קודם לגזרתנו כו' ולא שנא צין בתפלה צין שלא בתפלה: **קודם גורסנו.** קודם שגזרו חכמים ימים טובים הללו צבל משגזרו אע"פ שהתחיל יחיד קא מיירי: **עד קרוס הגבר.** אפילו פעם ראשונה קאמר מדקאמר גבי יוצא יחידי צלילה צסדר יומא (דף כ"א). עד שישלש: **שלא גמר סעודהו.** אצל גמר דברי הכל אינו אוכל: **אכל ועמד.** אע"פ שצריך ועמד משולחנו חזר ואוכל ואין צרך כלום: **שלא סילק.** את העצבל דלאו עקירה היא ולא אסח דעתיה מאלילה וכסעודה אריכתא דמיא: **איכא דלמרי אמר רבא כו'.** והלכה כאיכא דלמרי אוכל ושותה עד שישן קצב ועד שיעלה עמוד השחר כרבי: **אצל ישן.** הפסקה היא וצוב אינו אוכל: **הסס.** לאו ישן ממש אלא מתנמנם שומליי"ר צלע"ו:

ולא לתענית, שהרי יו"ט שלהן היה. עד שאבא לביתו. אלמא דאין משלימין. התם לשמוטיה נפשיה מבי נשיאה. שהיה מבקש ממנו שיאכל עמו, היה אומר כן כדי שלא יטריחו לאכול עמו. במנחה. בט' שעות ומצהה. כל אינשי דאחי עליהון. שקיבל עליו תענית. מקדמת דנא. קודם שהגיעו אותן ימים שאמרו חכמים במגילת תענית שלא להתענות בהן, ואירע התענית באותן ימים. מאי לאו ייסר עצמו צבלו. כלומר שייסר עצמו בתענית ממה שקבל עליו בתפלת המנחה. מאן דאמר ייסר צדאמן. דאפי' קיבל עליו התענית לאחר שנתקנו אותן ימים טובים שלא להתענות בהן, אלא שקיבל עליו קודם שהגיעו, שייך נפשיה בתענית ממה שקיבל עליו תענית בתפלת המנחה. אם נדרו קודמת לגזירתנו. אם קיבל עליו תענית קודם שתיקנו חכמים אותן ימים טובים. תדחה גזירתנו מפני נדרו. דאסור באכילה, הואיל שקיבל עליו בתפלת המנחה. אם גזירתנו קודמת לנדרו. שתיקנו אותן ימים טובים קודם שקיבל זה עליו אלו תעניות, תדחה נדרו מפני גזירתנו, שאינו מתענה מפני אילו ימים טובים. ועוד הורה, ששעם משום אב ב"ד שביוריי, אם נדרו קודמת לגזירתנו, קודם שקבעו ב"ד את החדש שבו אלו ימים טובים, היינו גזירתנו קיבועה חדש, תדחה גזירתנו מפני נדרו, דהואיל כשקיבל עליו תענית לא ידע באיזה יום יארע ימים טובים אלו, אבל קדם גזירתנו לנדרו, שקבעו ב"ד את החדש קודם זה שקיבל עליו תענית, וכשקיבל כבר ידע באיזה יום יארע ימים טובים אלו ואעפ"כ קבל, לפיכך ידחה נדרו, דאינו מתענה באילו ימים טובים. עד מתי אוכל הירדן. מי שיש להו להענות למחר. שלא סילק. השלחן.

מאימתי פרק ראשון תענית

יב.

כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמייה תענית. פ"י במסכת ע"ז פרק אין מעמידין (דף לז). וכן צחלוק שאין לו אימרא פירש התם וכל הפסק דמתענין לשעות דכל תענית צריך לקצלו מצערב צתפלת המנחה צשומע תפלה ואם הוא צצת צאלהי נזור וצריך שיאמר למחר אהיה בתענית יחיד כי היכי דליכא למטעי בתענית לצור: **התם צצעורי נפשיה בעלמא.** ואע"ג דלמרינן (ר"ה דף י"א:). משחרב צית המקדש צטלה מגילת תענית והאי עובדא דרבי אליעזר צר צדוק היה לאחר חורבן דאי קודם החורבן אמרינן (ס"ט) כיון שיש שלום אין עם גזירות המלכות האי תנא סבר דלא צטלה: **יאסר.** פ"י יאסר צאל"ף הוי לשון אסור שאסר עצמו וייסר הוי לשון אסרה כלומר יסור מן הנדר (ו) יהיה מותר לאכול למחר שהיה יוס טוב ואין להתענות:

ואם גזרתנו קודם צנדרו ידחה נדרו מפני גזרתנו. אומר רש"י ידחה נדרו מכל וכל ולא שלים אותו תענית והר"י מסופק צצבר ויש להחמיר דדוקא אותו יוס לא יתענה אצל שלים אותו ליום (ו) מחר וכן יש ליהאר שלא להתענות כראש חדש וצתמוכה וצפוריס דמאלו ודאי לא צטלה מגילת תענית: ניס

דנא ייסר מאי לאו ייסר עצמו צצלו לא יאסר עצמו פליגי בהא רבי חייא ורבי שמעון ברבי חד אמר ייסר וחד אמר יאסר (ב) מ"ד ייסר כדאמרינן למאן דאמר יאסר מאי היא דתינא במגילת תענית כל אינשי דייתי עלויה מקדמת דנא יאסר כיצד י' יחיד שקיבל עליו שני וחמישי (ושני) של כל השנה כולה ואירעו בה ימים טובים הכתובין במגילת תענית אם נדרו קודם לגזרתנו יבטיל נדרו את גזרתנו ואם גזרתנו קודמת לנדרו תבטל גזרתנו את נדרו תנו רבנן ו' עד מתי אוכל ושותה ה' עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי (ט) רבי אליעזר בר שמעון אומר עד קרות הגבר אמר (ט) אביי לא שנו אלא שלא גמר סעודהו אבל גמר סעודהו אינו אוכל איתיביה (י) רבא גמר ועמד הרי זה אוכל התם כשלא סילק איכא דלמרי אמר רבא (י) לא שנו אלא כשלא ישן אבל ישן אינו אוכל איתיביה אביי (י) ישן ועמד הרי זה אוכל התם במתנמנם (י) היכי דמי מתנמנם אמר רב אשי ניס

לגזירתנו ידחה נדרו את גזירתנו כו'. פ"י כל אינש דייתי עלייהו נדר תענית מקדמת גזירה דנא להיות היום יום טוב ושיהיה אסור בתענית, יאסר באכילה ובשתיה [ו]מקיים נדרו. הגיע ראש חדש כסלו ולא ירדו גשמים בית דין גורדין שלש תעניות על הצבור אוכלין ושותין משהשיכה ומותרין במלאכה וכו'. ת"ר עד מתי אוכלין ושותין עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי (ו' שמעון בן אליעזר אומר עד קרות הגבר. אמר רבה לא שנו עד שיעלה עמוד השחר, אלא אם לא ישן שנת הרומה אלא ניס ולא ניס, כגון זה אע"פ שהתנמנם אוכל. אלא אם ישן שנת קצב ונדרם לא היא, אלא ישן לגמרי אינו אוכל. וירושלמי. ישן ועמד אסור, לא שנו אלא שלא התנה, אבל התנה מותר. קיימא לן דלגבי תענית דאכיל בלילא ומפסיק, אם גמר וסילק לא יאכל, אבל אם [לא] סילק ורעתו עוד ליכל [נ"א: לאכול] אע"פ שישן עומד ואוכל. אבל בתענית שפוסק בו מבעוד יום אע"פ שפוסק תוור [ו]אוכל עד שיבא השמש, כי הא דכת' באגדת איכה, ר' יהודה בן כהינה אול לגביין צברותב צומא רבא אתא ויש כושחא לזמניה, א' ליה כבר אכילי ופסקי לי, א' ליה אשנת עלי דלא (ליבא) [לימא אישן] ההוא [רובן] לא אשנת עליו, אזל עמיה, ובפיסא אמרין אכל מן כל יעיגול חד פתיה, ואכל מן כל תבשיל חד פת, ורשה מן כל כוס וכוס, חד כוס, ש"מ דאע"ג דפסק אכיל. ולענין מישתנו מיה, הויכא דאית ליה למיכל אית ליה למיشتי וכו'. וכן תבשיל ופירש רבינו הגאון זקויל (ז).

א) שמתוון נצ"ל וכיה בערוך. ב) ע"י נבא"ש תאן שגזיב כל דברי ריבוי נבאן ומכא ראהי לדבריו ע"ש.

עין משפט
גר מצוה
מד א ב מיי פ"א מהל' תענית הלכה יג סמג
עשין ג טו"ט"ע אי"ח ט"י
תקטב סעף י:
מה ג טס סעף א:
מו ד מיי פ"י מהלכות כלי מקדש הלכה ט:
מו ה מיי פ"א מהלכות תענית הלכה י' טור
ש"ע טס סעף ה:
מה ו מיי טס טו"ט"ע
טס סעף ו' ויטמן
קמקא:
ז [מיי] פ"ג מהלכות מדרים
הלכה ט טו"ט"ע אי"ח סימן
קטע סעף א':
בב ח ט מיי פ"א מהל' תעניות הלכה ח סמג
עשין ג טו"ט"ע אי"ח ט"י
תקטד סעף א:

רבינו חננאל

הא דאמרת מתענין לשעות, ומתפלל תפלה תענית, והוא שלא טעם כלום עד הערב. ואע"ג דאימלך אימלוכי. רב חסידא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמייה תענית. ואחתיבין עליה הא דתנן אנשי משמר מתענין [ולא] משלימין, והא דאמר ר' אלעזר בר (יצחק) [צדוק] והתענינו בו [ולא] השלמנוהו, הנה תעניותם תענית אף על פי שלא שקעה עליו חמה. ומשני התם אינה תענית [אלא] רצו להצטער גם הם בעצב ציצור, ולא משום דתורת דין [ותענית] עליהם. ור' יוחנן לא הוה מסכים תענית בלבד, ולא היה אומר אלא להשתמש מבי נשיאה, שלא היה רוצה לטעוד אצלם. אמר שמואל כל תענית שלא קבלה מבעוד יום אינה תענית [ו]כ"ו. אימת מקבלה רב אמר במנחה. משעה (ל) שיסכן לתפלת המנחה, ואפי' מתקטב במלאכתו אומר, מחר אהיה בתענית יהיה רצון שתהיה תפלתו ביום תעניתו מקובלת. ושמואל אמר בתפלת המנחה. כלומר צריך להיות כולל אלו הדברים בשומע תפלה (וגו'). אמר רב יוסף כשמואל מסתברא דבתיב במגילת תענית להן כל אינשי דייתי עלייהו מן קדמת דנא יאסר. מאי יאסר עצמו צצלו. מקודם שיקבל עליו תענית מקבל עליו בתפלותו תענית, שנמצא אסור עצמו באכילה ובשתיה בקבלתו תענית בתפלותו. פליגי בה ר' חייא ור' שמעון ב"ר חד תני ייסר וחד תני יאסר. מאן דתני ייסר צדאמן. ייסר עצמו צבלו בתפלת המנחה, ואיסר אסור על עצמו בתפלותו. ומאן דתני יאסר צדאמן. יאסר כל אינשי דייתי עליוהי [מקדמת דנא] יאסר. כיצד יחיד שקיבל עליו תענית שני וחמישי (ושני) של כל השנה, ואירעו בהן ימים טובים הכתובים במגילת תענית, כגון שמונת ימים שפראש [חדש] ניסן וכיצרא בהן דלא להתענאה בהן, אם נדרו קודם

^[1] א) שמתוון נצ"ל וכיה בערוך. ב) ע"י נבא"ש תאן שגזיב כל דברי ריבוי נבאן ומכא ראהי לדבריו ע"ש